

צידקי צאדק מבקש חופש

מאת שלום כהן
צילם מקסים

ללמד בבית הספר? בדרך כלל הוא יושב עם יתר המורים ומשוחח על איזה נושא מענייני היום או מכין את שיעוריו ליום המחרת. יש גם שלוש מורות בבית הספר, אך אין כל אפשרות של פעולה חברתית, כי זהו אחר האיפורים של החברה הערי בית הכפרית היום. מגע בין גבר ואשה מותר רק לאחר נישואין.

צידקי יכול ללכת הביתה ולקרוא ספר, אולם את כל הספרים שבספריה הדלה שלו מכיר הוא כבר כמעט בעל פה. מאו עבר הכפר לשלטון ישראלי הופסקה כמעט לחלוטין כל אספקת ספרות ערבית. בקושי מגיעים לכפר שני עתונים ערביים המוצגים אים לאור ע"י ההסתדרות או הממשלה. הקריאה משעממת, כי כתביעת מסוג זה מן ההכרח שהיו לקויים. אולם חשמל אין בכפר ואי אפשר להאזין לרדיו, לכן משמש בכל זאת העתון נקודת כגע חשובה עם העולם החיצוני.

טוריה וחוציות

צידקי לוקח לפעמים טוריה והולך ל- עבוד מעט במטעי המשפחה. אין הוא אי דיאליסטי-חלקאי מהנוסח שהביאה הציונות. הוא עושה זאת מחמת שעמום ומאפס מעשה. אחיו הבכור נשוי ומטפל באשתו וילדיו, אולם צדקי מנותק לחלוטין מכל חברה נשית עד שיחליט להתחתן, ולעת עתה אינו חושב על-כן, כי אין הוא יודע עדיין מה עלול המחר להביא.

בכפר ישנם בתי קפה. בבוקר יושבים שם רק מחוסרי עבודה, אנשי הסביבה המ- בקרים בכפר או אנשים ללא עיסוק ממש. לפני המלחמה בילו אלה את זמנם ביפו ובטול-כרם עם סוחחים או בבתי-מרוח. עתה משחקים הם בששיבש בלי קץ.

לאחד מבתי-הקפה האלה נוהג צידקי ל- לכת עם רדת ערב. בשעה זו הומה המקום מאנשים השותים קפה, משחקים בשש- בש או דומינו. אלה הם באמת משחקים משעשעים ומרתקים. ערב שלם יכול לה- לוף כהרף עין בבילוי זה, מבלי שהזמן יעיק עליך. אולם כמה ערבים כאלה אפשר ל"בלות"? כמה זמן יכול אדם לאבד בה- עברת עיגולי עץ לבנים או שחורים לפי מספרי קוביות הנזרקות בתמידות חד- גזנית?

אורות אפורים

צדקי הוזמן כבר פעמיים לתל-אביב. היה זה לשם השתתפות בכנס המורים הערביים בישראל. נשימה זו של איריה חופשית, של נסיעה באוטו למרחקים, עודנה ממלאה את מוחו של צדקי.

בתי הקפה, האורות, הבתי הקולנוע, הב- חורות, הזוגות המהלכים ברחוב, כל זה הראה לצדקי באופן אכזרי כמה מקופה הוא — לא כאיש מיניוט ולא כמושג פוליטי, אלא כבחור, כצעיר השואף לחלקו בחיים. ומה עלול בחור כזה לחשוב? תל-אביב היא בכל זאת עיר של זרים המדברים שפה זרה ואשר מנהגיהם, מאכלם ואף מראיהם זרים לו. אך בעיר זו יש כל מה שבחור צריך. בכל אופן חלק ממה שבחור צריך, החופש לעשות בזמנו כרצונו. ובכל זאת מונעים בעדו לגשת שמה.

לא רק בחסד

מעברו השני של הגבול הקרוב כל כך לביתו של צידקי, נמצאות גם כן ערים. גם שם יש בתי שעשועים ונוער, צחוק וחופש. אמנם פחות מאשר בתל-אביב, אבל שם מדברים ערבית, שם הוא ירגיש בביתו ולא כזר החי רק בחסד. מדוע לא ישאף ליום כי יבוא בו יוכל שוב לבקר בערים אלה? הלך מחשבות זה הוא רק גורם אחד מני רבים הקובעים את דמותו של זור, את יחסיו למדינה. זוהי רק תוצאה כמציב מסויים, מעובדה פשוטה. צידקי צאדק רו- צה בחופש.

צידקי צאדק הוא אחד מאחד-עשר אחים ואחיות בכפר ערבי של המשולש שעבר לידי מדינת ישראל, עקב חתימת הסכם עם ממשלת עבר הירדן ברודוס, לפני כשנה וחצי.

כפרו, הנחשב כבירת המשולש הדרומי, הוא בין המתקדמים בכפרים הערביים וי- אחוז יודעי קרוא וכתוב בין תושביו הוא מהגבוהים.

צידקי למד מתחילה בבית הספר העממי במקום, והיות ומשפחתו נחשבת בין האמי- דות שבכפר, נשלח צידקי להמשיך את לימודיו בבית-הספר "כדורי" בטול-כרם. בומן הקרבות ישב יחד עם כל אחיו בביתו, כי לא הונהג כל שרות הובה ב- כוחות המזוינים על ידי הצבא העירקי ש- החזיק בכפר. עוד בהתחלת המלחמה פו- צצה הבאר של משפחת צאדק ע"י כוחי- תינו ורק עתה הותקנה מחדש.

צידקי, בן עשרים, הוא כיום מורה ב- בית-הספר העממי. הוא קם בבוקר בשבע על מנת להיות בבית הספר לפני התחלת השיעורים בשמונה. באחת-עשרה ישנה הפ- סקה עד השעה אחת אחר הצהריים.

כמו בימי המנדט

תכנית הלימודים היא היום בערך כמו שהיתה בזמן שצדקי עצמו ישב על ספסל הלימודים באותו בית הספר. שינוי אחד בלבד הוכנס לתכנית של המנדט הבריטי: מלמדים עברית. מלבד זאת, לא הביא הי- משטר החדש כל קו חדש בחינוך הילדים הערביים.

דבר זה מפרשים צידקי ורוב תושבי הכ- פר כסימן כי ממשלת ישראל עצמה טרם החליטה אם לראות באזור זה חלק מן המדינה או אזור כיבוש שעתידו עדיין לא ברור. ולכן גם אין צדקי יודע להחליט אם אמנם אורח מדינת ישראל הוא, נתין עבדאללה החי במשטר כבוש זר או אדם החי בשטח הפקר עד אשר יוחלט ע"י גדולים ממנו למי חייב הוא לשבור נאמי- נותו.

כי עד היום טרם בא אליו איש או מוסד שיאמר לו: צידקי צאדק, הנך אורח מדי- נת ישראל, זכויותיך כזכויות שאר האזר- חים, וכן גם חובותיך. והמדובר כאן הוא לא בהכרזות, אלא במעשים.

כי למרות שהלכה צריך צידקי להת- קרב לשאר תושבי ישראל, מסוגר הוא באיזור שעזיבתו מותרת רק ברשיון מיו- חד מהמושל הצבאי.

ממי ילמד?

צידקי רוצה להמשיך ללמוד. אך לא-ר- ניברסיטה העברית בירושלים אין לו כל סיכויים להתקבל. הוא רוצה ללמוד את השפה העברית, את המינהגים העבריים, אבל לא ניתן לו לעשות זאת. כי עם מי ידבר עברית? ממי ילמד את מנהגי העב- רים? אף אילו רצה צידקי להתבולל, נמנעת ממנו כל אפשרות לכך.

וכל זה על סמך הנחה שצידקי רוצה עדיין להתבולל. לפני שנה חשב בודאי כי יבוא הזמן ויוכל לעשות זאת. אולם עתה, אין הוא בטוח כי היהודים רוצים בו כי שותף במדינה. כל תכסיסי הדחיות וההסגר האלה עוררו בלבו ספק אם היה עושה בחכמה אילו קשר את גורלו באופן הדוק, גם מבחינה מדינית וגם מבחינה חברתית, ליהודים.

חלל ריק מדהים

למעשה חיים צדקי ושאר חבריו בחלל ריק מדהים. אם היו הפלחים רגילים תמיד לחיות רק בגבולות כפריהם ולהסתפק ב- עבודתם המפרכת ביום ובבקתות החימר בלילה — לא כן "האינטליגנציה". אך היום, מה יכול לעשות לאחר שגמר

